

Eğitim Ortamlarında Durum Çalışmasının Önemi

The Importance of Case Study Research in Educational Settings

Şenay Ozan Leymun*
Hatice Ferhan Odabaşı
Işıl Kabakçı Yurdakul

To cite this article/Atf için:

Ozan Leylum, Ş., Odabaşı, H. F., & Kabakçı Yurdakul, I. (2017). Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 5(3), 369-385. www.enadonline.com DOI: 10.14689/issn.2148- 2624.1.5c3s16m

Öz. Durum çalışması, güncel olan ve araştırmacı kontrolünün değişkenler üzerinde olmadığı durumlarda bu durumun sebeplerini, nedenleri ve sonuçlarını anlamak, tanımlamak ve betimlemek için kullanılan bir araştırma yöntemidir. Durum çalışmasında, sınırları belirlenmiş bir araştırma konusunun gerçek ortamında ayrıntılı olarak betimlenmesi ve incelenmesi söz konusudur. İncelenen durum içerisinde olguyu etkileyen birçok unsur yer alır, durum çalışması ile bu unsurlar ve etkileşimleri resmedilir. Durum çalışmasının gerçek ortamda birçok unsuru etkileşimi ile birlikte ele alıp resmetmesi sebebi ile eğitim araştırmalarında çok yönlü olarak kullanılabileceği bir gerçektir. Durum çalışması deneyimlerden öğrenme ve kuram uygulamalarını etkileme olanağı sunmaktadır. Eğitim ortamlarının ve amaçlarının karmaşıklığı ve çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda farklı amaçlarla yapılmış durum çalışmaları araştırmacılar için değerli veri kaynaklarıdır. Eğitim bilimleri alanında üretilen kuramların uygulanması ve uygulamaların geliştirilmesinde durum çalışması önemli bir işleve sahiptir. Bu sebeple nitel araştırma yöntemleri arasında durum çalışmasının eğitim ortamlarında ayrıcalıklı bir yeri olduğu söylenebilmektedir. Bu bağlamda durum çalışmasının doğasının ve odak noktasının belirgin hale getirilmesi gerekliliği doğmaktadır. Bu çalışma da ise amaç durum çalışması deseninin doğasını açıklamak, eğitim araştırmalarındaki önemini irdelemek ve araştırmacılara uygulamaya yönelik öneriler sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, nitel araştırma yöntemi, durum çalışması

Abstract. Case study is a research method which is used to answer how and why questions regarding an issue to be investigated, with no researcher control over variables and when the case is current. There are many factors that affect the phenomenon in the studied case, these factors and their interactions are described by the case study. It is a fact that case study can be used for many purposes in educational research because it enables the capacity to describe a lot of factors and their interact with each other in real contexts. Case studies offer an opportunity to learn from experiences and influence the practice of theories. Case studies are valuable data sources for researchers in view of the complexity and diversity of educational settings and purposes. Case study research has an important role in putting theories into practice, thus developing the practice in the field of educational sciences. In this regard, it is important that the nature and the focus of the case study is clear. The aim of this study is to explain the focus and nature of the case study research method to investigate its importance in educational settings and to offer suggestions for practice to researchers.

Keywords: Education, qualitative research method, case study

* Sorumlu yazar / Correspondence: Araş.Gör. Şenay Ozan Leymun, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Eskişehir, Türkiye, e-mail: senayozan@anadolu.edu.tr

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 15.06.2017

Düzeltilme: 03.10.2017

Kabul Tarihi: 20.11.2017

Giriş

Her bilimsel araştırma yöntemi farklı meraklara cevap vermektedir. Her şartta ve her araştırma sorusuna aynı yöntemle cevap bulmak mümkün değildir. Bu sebeple farklı alanlarda farklı bilimsel araştırma yöntemlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Eğitim alanında yapılan araştırmalarda ağırlıklı olarak nicel yaklaşımlar kullanılmıştır (Erdem, 2011; Karadağ, 2010; Ozan ve Köse, 2014; Şimşek vd., 2008). Araştırmacılar değişkenleri birbirinden ayrı bir şekilde ele alarak incelemeye çalışmış, bu değişkenler çerçevesinde hipotezler kurmuşlar ve test etmeye çalışmışlardır. Ancak zaman içinde nicel araştırmaların önemli bir sınırlılığı ortaya çıkmıştır. Bu sınırlılık ise eğitim olgularını ve olaylarını açıklamadaki yetersizlik ve araştırma sonuçlarının eğitim alanındaki uygulamalarda yeterince yönlendirici olamamasıdır (Yıldırım, 1999). Zamanla araştırma sorularımıza ve ihtiyaç duyduğumuz uygulamaya yönelik bilgilere nicel araştırma yöntemleri ile ulaşamadığımızı söylemek mümkündür. Bu durumda araştırmacıların, nicelleştirmenin araştırmaya bilimsel statü kazandırdığı yönündeki inançlarının kırıldığı ve nitel araştırma yöntemlerine eğilim gösterdikleri belirtilebilmektedir. Türkiye’de son yıllarda özellikle sosyal bilimlerde nitel araştırmaların sayısının arttığı, bu artışa paralel olarak da nitelikle ilgili tartışmaların sayısında artış olduğu görülmektedir (Yıldırım, 2010). Saban ve arkadaşlarının (2010) yaptıkları çalışmada yapılan nitel çalışmaların nitelik yönünden yeterli düzeyde olmadığını belirtmişlerdir. Nitelik açısından makaleleri değerlendirirken kullandıkları kriterlerden biri araştırma deseninin tanımlanmış olmasıdır. Bu kritere göre ise Saban ve arkadaşlarının (2010) inceledikleri araştırmaların %23,9’unda araştırma deseni belirtilmemiştir. Araştırma deseninin belirtildiği çalışmaların ise %85’nin durum çalışması olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle bu araştırma sonucu durum çalışması deseninin nitel araştırma yöntemleri arasında daha sık kullanıldığına işaret etmektedir. Araştırmacıların bilimsel meraklarını yansıtan bilimsel araştırma sorularının da genel olarak durum çalışmasını yansıtan bir yapıda olduğu da söylenebilir. Birinci, Kılıçer, Ünlüer ve Kabakçı (2009) da eğitim teknolojisi alanında Türkiye’de gerçekleştirilen ve 2005–2009 yılları arasında ulusal veya uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan 28 durum çalışması makalesini incelemişlerdir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, durum çalışması tanımına uymayan çalışmaların (yazılım geliştirme, deneysel ve anket çalışmaları) büyük bir kısmının durum çalışması olmadığı halde, durum çalışması olarak ifade edilmektedir. Genel olarak Türkiye’de yöntemsel olarak yapılan yanlışların birinin araştırmacının bilgisizliğinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu bağlamda Türkiye’de durum çalışmasının doğasının ve odak noktasının belirgin hale getirilmesi gerekliliği doğmaktadır. Bu çalışma da ise amaç durum çalışması deseninin doğasını açıklamak, eğitim araştırmalarındaki önemini irdelemek ve araştırmacılara uygulamaya yönelik öneriler sunmaktır.

Durum Çalışmasının Temel Özellikleri

Durum çalışması deseni, özellikle sosyal bilimlerde, psikolojide, antropolojide ve ekoloji alanlarında kullanılmaktadır (Shuttleworth, 2008). Durum çalışmasına olan ihtiyaç karmaşık sosyal olguları anlama isteği ile ortaya çıkmıştır (Stake, 1995; Yin, 2014). Alanyazında durum çalışmasının birçok tanımı bulunmaktadır. Yin’e (2009) göre durum çalışması, güncel olan ve araştırmacı kontrolünün değişkenler üzerinde olmadığı durumlarda nasıl ve neden sorularını cevaplamak için kullanılan bir araştırma yöntemidir. Yıldırım ve Şimşek’e (2011) göre durum çalışması, nasıl ve niçin sorularını temel olarak araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinliğine incelemesine olanak veren araştırma yöntemidir. Özellikle olgu ve bağlam arasındaki sınırlar tam olarak belli olmadığı durumlarda kullanılmaktadır (Yin, 2014). Davey’e (1991) göre durum çalışmaları zengin betimleme ve bağlamsal analiz ile karmaşık durumları inceleme yöntemidir. Durum çalışması olgunun bağlamından ayrılmasının zor olduğu durumlarda bu olguyu incelemek için kullanılabilir.

(Yin, 1998). İncelenen durum içerisinde olguyu etkileyen birçok unsur yer alır, durum çalışması ile bu unsurlar ve etkileşimleri resmedilir (Merriam, 1998). Bütüncül ve derinlemesine inceleme gerektiği durumlarda, durum çalışmasının sağlam bir yol gösterici olabileceği ve karmaşık konuların anlaşılması ve keşfedilmesine olanak tanıdığı söylenebilir. Durum çalışmasında çıktılardan ziyade süreçle, olguyu etkileyen belirli unsurlardan ziyade bağlamla, doğrulamaktan ziyade keşfetmekle ilgilenilir (Merriam, 1998). Yukarıdaki tanımlardan hareketle durum çalışmasının kullanılabilmesi için incelenecek durumun güncel olması, durum üzerinde herhangi bir araştırmacı kontrolünün olmaması ve incelenen olgunun manipüle edilmemesi gerekmektedir.

Creswell'e (2007) göre durum çalışması, büyük ve kapsamlı veri setlerine dayalı olarak sınırlı bir sistemin derinlemesine incelenmesidir. Durum çalışmasında, sınırları belirlenmiş bir araştırma konusunun gerçek ortamında ayrıntılı olarak betimlenmesi ve incelenmesi söz konusudur (Birinci, Kılıçer, Ünlüer ve Kabakçı, 2009). Buradaki sınırlandırma ifadesi durumun zaman, yer ya da bazı fiziksel sınırlar açısından diğerlerinden ayrılabilmesi anlamına gelmektedir (Creswell, 2011). Bu doğrultuda araştırma konusu olarak seçilecek durum bir kişi, bir öğrenci, yönetici, program olabileceği gibi sınıf, okul, topluluk gibi gruplar da olabilir. Bir ilkokul durum olabileceği gibi ildeki tüm ilkokullar da durum olabilir. Bunlarla birlikte durum, lisans öğretim programı gibi uygulama adımlarını içeren süreç de olabilir (Creswell, 2011). Bir öğrenci ya da bu öğrencinin öğrenme güçlükleri de durum olarak seçilebilmektedir. Ancak okullar arasındaki ilişki, yenilikçi öğrenmenin sebepleri durum çalışmalarında incelenecek durum olamazlar. Çünkü bunlar belirli bir durumdan ziyade daha genel olgulardır (Stake, 1995). İlgilenilen olgunun bir durum olarak ele alınabilmesi için sınırlandırılmış olması gerekmektedir. İncelenecek olguda görüşme yapacak kişiler ya da yapılacak gözlemler sınırlandırılıyorsa durum olarak ele alınabilmektedir (Merriam, 1998).

Her bir nitel araştırma deseninin odak noktası farklıdır. Durum çalışmasının odak noktası ise bir olayı var olduğu gibi tanımlamaya çalışmaktır. Tek bir birimi ya da sınırlandırılmış bir sistemi inceleme, yoğun betimlemeler yapma ve bağlama bağlı olarak yorumlama yönünden durum çalışması diğer nitel araştırma yöntemlerinden ayrılmaktadır (Hancock ve Algozzine, 2006). Bu araştırma deseninde durumu gerçek ortamında kendi akışı içerisinde derinlemesine incelemek ve etraflı bir şekilde betimlemek amaçlanmaktadır. Araştırmacının sürece, ortama ve olaya müdahalesi söz konusu değildir. Bu sebeple araştırmacının, araştırılan konu üzerindeki etkisinin daha az olduğu kabul edilmektedir (Yin, 1994). Durum çalışmaları var olan durumu ortaya koymayı amaçlaması yönüyle nicel araştırma yöntemlerinden olan tarama yöntemleri ile karıştırılabilir. Ancak bu iki araştırma deseninin odak noktaları arasında farklılıklar bulunmaktadır. Durum çalışması istatistiksel olarak tarama yapan çalışmalardan daha ziyade belirli bir durumun derinlemesine incelendiği bir yöntemdir (Shuttleworth, 2008). Bir tarama çalışması insanların telefonla ne kadar süre konuştuğunu gösterirken, durum çalışması insanların telefonla konuşma sebebinin değerlendirilmesini sağlar. Tarama çalışmaları bir ülkede ölüm oranlarının arttığını gösterebilir. Ancak bir ya da birkaç grup üzerinde durum çalışması yapıldığında ölüm oranının artma sebebi incelenebilir. Durum çalışması araştırmalarında araştırmacılar, nicel istatistiksel sonuçlardan daha ötesine geçebilmektedirler ve katılımcıların davranışlarının sebeplerini ve koşullarını belirleyebilmektedirler (Zainal, 2007). Bu araştırmalarda elde edilen sonuçlar diğerlerine göre daha somuttur (Stake, 1981'den akt., Merriam, 1998) ve gerçek ortamdaki kendi deneyimlerimizden yapılan çıkarımlardır. Aynı zamanda okuyucuların yorumlarına daha açıktır. Katılımcılar sonuçları kendi deneyimleri ve anlayışları ile de yorumlayacaklardır. Yapılan detaylı betimlemeleri okurken kendi deneyimlerini de getireceklerdir (Merriam, 1998).

Durum çalışması belirli bir veri toplama yönteminin, aracının ve veri analiz yönteminin kullanılmasını şart koşmaz. Bu çalışmalar birden fazla kaynaktan veri toplanarak derinlemesine incelemenin yapıldığı çalışmalardır. Araştırmacılar incelenen duruma ilişkin derin anlayış geliştirmek için farklı türlerden verilere ihtiyaç duymaktadırlar (Creswell, 2011). Bu araştırma deseninde araştırma sorusunu cevaplama etkili olacağı düşünülen herhangi bir veri toplama yöntemi, aracı ve veri analiz yöntemi kullanılabilir (Merriam, 1998). Bu doğrultuda araştırma sorularını cevaplayabilmek için durum çalışmasında nicel ve nitel veriler bir arada kullanılabilir. Genellikle nitel veriler toplanmaktadır. Alanyazına baktığımızda ise durum çalışması için başlıca veri toplama araçlarının görüşme ve gözlem olduğu görülmektedir (Zainal, 2007). Ancak uygun olduğu ve ihtiyaç duyduğu durumlarda nicel veriler de toplanabilmektedir.

Araştırmacıların tarafından durum çalışmasının farklı boyutlarına vurgu yapan tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Aynı zamanda durum çalışmasının uygulanışına ilişkin farklı görüşleri de mevcuttur. Bu farklılıklar durum çalışmasının felsefi temelleri, paradigması ve uygulanışı bazı eleştirileri de beraberinde getirmektedir.

Durum Çalışmasına Getirilen Eleştiriler

Durum çalışmasına ilişkin bazı önyargılar bulunmaktadır. Bu önyargılardan biri durum çalışmasının bir araştırma sorusuna tam olarak cevap vermek için uygun olmadığı, sadece küçük bir örneğini gösterebileceğidir. Bir durum üzerinden elde edilen verilerin diğer durumlara da aktarılacağı söylenmektedir (Shuttleworth, 2008; Yin, 2009; Zainal, 2007). Diğer tarafta ise Flyvbjerg (2006), bağlama bağlı bilgilerin daha değerli olduğunu ve farklı bağlamlarda yürütülen durum çalışmalarının sayısı arttıkça aktarılabilirlik açısından da güçleneceğini belirtmektedir. Durum çalışmalarında bağlam çeşitliliği genellemeyi ve aktarılabilirliği sağlamaktadır. Bununla birlikte durum çalışmaları ile daha gerçekçi cevaplar bulunacağı belirtilmektedir. Gerçek ortamlarda olguyu etkileyen unsurların birbirinden ayrılması zordur. Durum çalışması, olguyu etkileyen unsurların etkileşiminin oluşturmuş olduğu yapıyı anlamamıza ve yorumlamamıza yardımcı olur. Durum çalışmalarının daha gerçekçi cevaplar bulacağı ve kendi içerisinde aktarma yapabileceği öne sürülmektedir. Shuttleworth (2008) ise gerçeğin durum çalışmasından elde edilen bulguların diğer durumlara da aktarılacağı ve sadece kendi içerisinde aktarılabilir olabileceği görüşleri arasında olduğunu ve iki görüş arasında sinerji oluşturmak gerektiğini söylemektedir.

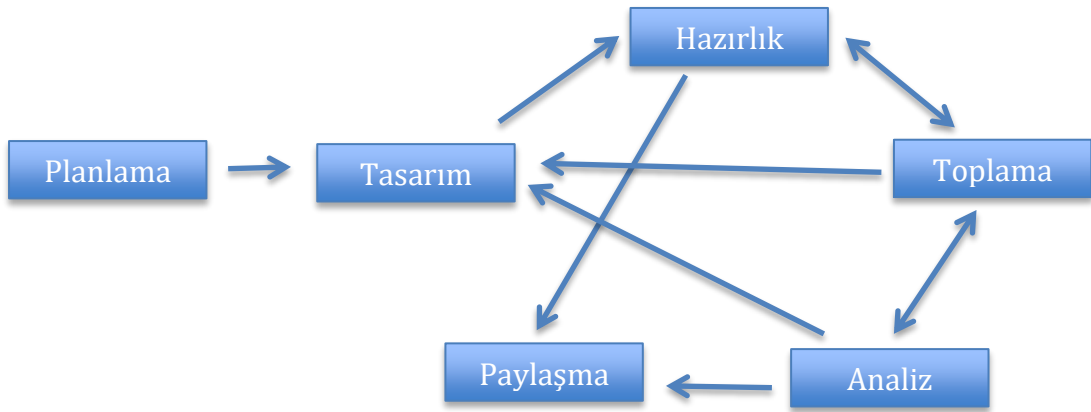
Durum çalışmasına getirilen eleştirilerden bir diğeri de araştırma sürecine yöneliktir. Birçok araştırmacı yürütülen sürecin sistematik olmadığından dolayı elde edilen verilerin geçerli ve güvenilir olamayacağını iddia etmektedirler (Yin, 2009; Zainal, 2007). Durum çalışmasının sadece pilot çalışma olarak, araştırmaların öncesindeki aşamada kullanılacağına ilişkin yanlış inançlar bulunmaktadır (Yin, 2014). Flyvbjerg (2006) durum çalışmasının hipotezleri oluşturmak için bir ön araştırma olarak kullanılacağı kabul etmekle birlikte sadece pilot çalışma olarak görülmesinin yanlış olduğunu belirtmekte, hipotezlerin test edilmesi ve kuram oluşturmak için diğer yöntemlerin daha uygun olduğu görüşünü reddetmektedir. Shuttleworth (2008) ve Zainal'e (2007) göre ise durum çalışması deseni kuramsal modellerin gerçek ortamlarda kullanılarak test edilmesinde kullanılması uygun olan bir yöntemdir. Yin'e (2009) göre durum çalışmasını diğer desenlerden ayıran özelliklerden biri var olan bir kuram ile birleştirilmesidir. Kültür araştırmalarında ya da kuram oluşturma desenlerinde bu durum söz konusu değildir.

Durum çalışmasına getirilen bu eleştiriler durum çalışması sürecinin planlanmasının önemini daha da arttırdığı söylenebilir. Durum çalışması esnek (Shuttleworth, 2008) ve uzun soluklu bir süreçtir. Kesin

kuralları yoktur. Genellikle zaman almakta ve büyük miktarlarda veriler toplanmaktadır. Bu verilerin sistemli bir şekilde toplanması ve yönetilmesi sürecin yürütülmesi konusunda araştırmacının işini kolaylaştıracaktır. Aksi bir durumda araştırmacı nitelikli ve odaklı veri toplayamama gibi büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalacaktır (Zainal, 2007).

Durum Çalışmasının Süreci

Durum çalışması sürecinde çalışmanın nasıl yürütüleceğinin ve veri toplama aşamalarının planlanması ve tasarlanması önemlidir (Shuttleworth, 2008). Yin (2014) durum çalışmasının sürecini aşağıdaki gibi tanımlamaktadır.

Şekil 1. Durum Çalışması Süreci

Durum çalışması süreci, doğrusal fakat tekrarlı bir süreçtir (Yin, 2009). Aşamalar arası geçişler yapılabilmekte ve süreçte önceki basamaklara dönüp işlem yapılabilmektedir. Şekil 1'de aşamalar gösterilmiş ve oklarla sürecin işleyişi şematize edilmiştir. İlk basamak *planlama* aşamasıdır. Bu basamakta araştırma soruları oluşturulmaktadır. Diğer araştırma yöntemleri ile karşılaştırılarak durum çalışmasının bu araştırma için uygun olup olmadığına karar verilmektedir. Durum çalışmasının uygun olduğuna ilişkin gerekçeler belirlenmektedir. Daha sonra ise bu çalışmanın sınırlılıkları ve üstünlükleri belirlenmektedir. Planlama aşamasından sonra ise belirlenen amaçlara uygun olarak durum çalışması tasarlanmaktadır. *Tasarım* aşamasında durum çalışmasının türüne karar verilmektedir. Bu tür uygun olarak analiz birimleri ya da durumlar belirlenmektedir. Öngörülen çalışmayla vurgulanan konular, öneriler ve kuramlar tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın niteliğini sağlayacak ve artıracak yöntemler belirlenmektedir. Bir sonraki aşama ise *hazırlık* aşamasıdır. Bu aşamada ise araştırmacının durum çalışması yapabilmesi için becerilerinin geliştirilmesi söz konusudur. Bu doğrultuda araştırmacının eğitimleri yapılmaktadır. Aynı zamanda durum çalışması protokolü belirlenmektedir. Katılımcı olan birey ya da kurumlardan gerekli izinler alınmaktadır. Sonrasında ise bu aşamada pilot çalışma yapılmaktadır. Pilot çalışmadan sonra bütün hazırlıklar tamamlanmış olur. Artık araştırmacı temel odak verilerini toplamaya hazırdır. *Toplama* aşamasında ise araştırmacı bir önceki aşamada hazırlanmış olan durum çalışması protokolünü uygulamaktadır. Bu doğrultuda birden fazla kaynaktan ve birden fazla yöntemle veri toplamaktadır. Araştırmacı veri çeşitlemesi yaparak kanıtlara dayalı bir şekilde veri setini oluşturmaktadır. *Analiz*

aşamasında ise araştırmacı kuramsal altyapıya dayalı olarak analiz yapmaktadır. Analiz aşamasında bulgularının geçerliliğini ispat etmek için verilerin arasında karşıt veriler aranmalıdır. Araştırmacı objektif olabilmek ve nesnel bulgular sunabilmek için bulgularını kendi yorumlarından ayırarak sunmaya çalışmaktadır. En son aşama olan *paylaşma* aşamasında bulgular kanıtları ile birlikte sunulmaktadır. Bulgular sunulurken ise katılımcıların gizliliğinin korunması esas alınmaktadır.

Bogdan ve Biklen (2007) durum çalışmasının sürecini huni biçimine benzetmektedirler. Çalışmanın başlangıcında kapsamı geniştir, sonunda ise araştırmacılar veri kaynağı ya da konu olabilecek olası kişi ve yerleri keşfederler, çalışmak istedikleri yerleri bulurlar, sonrasında ise amaçları için veri kaynaklarının ve mekanların elverişliliğini değerlendirebilecekleri geniş bir ağ kurarlar. Araştırmacılar bu ağ içerisindeki verilerini nasıl değerlendireceklerine ve yaptıklarının uygulanabilirliğine ilişkin ipuçları ararlar. Buna bağlı olarak veri toplamaya başlarlar. Ardından verileri inceler ve keşfederler. Bu doğrultuda çalışmanın nereye gittiği hakkında karar verirler. Araştırmacılar zamanı nasıl planlayacakları, kimlerle görüşme yapacakları, derinlemesine olarak neyi keşfedeceklerine karar verirler. Bu süreçte eski kararlar bir kenara atılıp yeni kararlar alınabilir. Araştırmacılar sürekli tasarımlarını düzeltip geliştirirler ve çalışma konusuna ilişkin daha fazla bilgi edinebilecekleri yöntemler geliştirirler. Zaman içerisinde araştırmacılar çalışacakları konunun, ortamın ve veri kaynaklarının ne olacağına ilişkin belirli kararlara varırlar. Bir odak noktası geliştirilir ve araştırma soruları oluşturulur. Veri toplama ve araştırmacının etkinlikleri belirli ortamlar, konular, materyaller, sorular ve temalar çerçevesinde daraltılır. Bu şekilde kapsamı geniş ve keşfedici bir başlangıçtan daha kapsamı daraltılmış, veri toplamaya ve analiz etmeye yönelik bir aşamaya geçilir.

Durum Çalışmasının Türleri

Durum çalışmaları araştırmacılar tarafından çalışılan durum ve amaçları bakımından farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Tablo 1’de alanyazında durum çalışması deseni türlerine ilişkin yapılan sınıflandırmalar gösterilmektedir.

Tablo 1.

Durum Çalışması Türleri

Davey (1991)	Yin (1994)	Stake (1995)	Merriam (1998)		Bogdan ve Biklen (2007)
			Alana Göre	Amaca Göre	
Tanımlayıcı	Betimleyici	Asıl	Etnografik	Betimleyici	Tarihi Örgütsel
Keşfedici	Keşfedici	Araçsal	Tarihsel	Yorumlayıcı	Gözlemsel
Kritik Olay	Açıklayıcı	Kollektif	Psikolojik	Değerlendirici	Hayat Hikayesi
Programın Uygulanması			Sosyolojik		
Programın Etkisi					
Birikimli					

Tablo 1’de görüldüğü gibi durum çalışması araştırmacılar tarafından farklı şekillerde de sınıflandırılmış farklı adlandırmalar yapılmıştır. Bu fark araştırmacıların kimisinin süreçsel kimisinin amaçsal bir şekilde durum çalışmasının yapılışına odaklanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu farklılık durum çalışmasının sınıflandırmasına bir zenginlik katmakta olup birbirinden tamamen ayrı durum çalışmalarından bahseden bir sınıflandırma değildir. Diğer bir ifade ile sınıflandırmalar pek çok açıdan da birbiri ile örtüşmektedir.

Davey (1991) ise durum çalışmasını altı farklı türe ayırmıştır. Bunlar tanımlayıcı durum çalışması (illustrative case study), keşfedici durum çalışması (exploratory case study), kritik olay durum çalışması (critical instance case study), programın uygulanması durum çalışması (program implementation case study), programın etkisi durum çalışması (program effects case study) ve birikimli durum çalışmasıdır (cumulative case study). Tanımlayıcı durum çalışmasında bir duruma ilişkin bir ya da birden fazla örnek incelenerek durumun betimsel olarak tanımlanması amaçlanmaktadır. Hakkında çok az bilginin olduğu durumların incelenmesi ile elde edilen verilerin yorumlanmasını ve bilinmeyen bilgilerin okuyuculara sunulması durumunda kullanılmaktadır. Keşfedici durum çalışması daha geniş ölçekli bir uygulamadan önce yürütülen yoğun bir araştırmadır. Geniş ölçekli yapılacak olan araştırmadaki programın işleyişi, hedefleri ve sonuçları ile ilgili belirsizlikler olduğunda keşfedici durum çalışması soruları tanımlama, veri toplama araçlarını seçme ve hazırlama konusunda yardımcı olmaktadır. Kritik olay durum çalışması özellikle sebep-sonuç ilişkisini ortaya koymak için kullanılmaktadır. Bu araştırma deseni kapsamında nadir olan veya tekrarlanma olasılığı olmayan bir olayın incelenmesi gerçekleştirilir. Program uygulama durum çalışması yapılan uygulamanın amacına uygun olup olmadığını belirlemek için kullanılır. Program etkisi durum çalışması ise programın etkililiğini değerlendirmektedir. Bu çalışma kapsamında uygulanan programın başarılı ya da başarısız olma sebepleri belirlenmektedir. Birikimli durum çalışması farklı zamanlarda ve farklı ortamlardan elde edilen bilgileri bir araya getirmektedir. Bu araştırma deseni geçmiş zamanlarda yapılan çalışmalardan elde edilen verileri bir araya getirerek geriye dönük olabileceği gibi gelecekte farklı zamanlarda yapılmak üzere bir dizi inceleme planlayarak ileriye dönük olabilir.

Yin (1994) durum çalışmasını araştırma amaçlarına göre üç çeşit olarak sınıflandırmıştır. Bunlar keşfedici (exploratory), betimleyici (descriptive) ve açıklayıcı (explanatory) durum çalışmalarıdır. Araştırmanın amacı temel olarak “ne” sorusunu cevaplamaya yönelmiş olduğu durumlarda keşfedici durum çalışması stratejisi uygulanmaktadır. Örnek olarak “öğrenmeyi etkili yapan yollar nelerdir?” araştırma sorusu verilebilir. Keşfedici durum çalışması araştırmacının odak noktası doğrultusunda topladığı verinin içerisinde araştırılan olguyu keşfetmek için kullanılmaktadır. Sonucunda ise gelecek çalışmalar için durumla ilgili hipotezler geliştirilmekte ve öneriler getirilmektedir. Pilot çalışma ise keşfedici durum çalışmasında prosedürlerin çalışıp çalışmadığı konusunda fikir sağlamaktadır (Zainal, 2007). Açıklayıcı durum çalışmasında ise daha çok araştırmanın amacı “neden” ve “nasıl” sorularını cevaplamaya çalışmaktadır. Örnek olarak “21. yy. öğrencileri nasıl öğrenirler?” ya da “neden çevrimiçi öğrenme seçilmektedir?” araştırma soruları verilebilir. Bu araştırma soruları doğrultusunda araştırmacı aynı davranış setleri için zıt açıklamalar ortaya koyar ve benzer durumlarda hangi açıklamanın uygulanabileceğini belirtir. Betimleyici durum çalışmasında ise daha önceki çalışmalarda ortaya konulan olgunun betimlenmesi amaçlanmaktadır. Bu tür araştırmalarda incelenen olgunun anahtar kavramları ve alt kümeleri betimlenir ve kavramsallaştırılır.

Stake (1995) araştırmanın amacına göre durum çalışmasının çeşitlerinin olduğunu vurgulamıştır. Bunlar asıl durum çalışması (intrinsic case study), araçsal durum çalışması (instrumental case study)

ve kolektif durum çalışması (collective case study)'dır. Asıl durum çalışması belirli bir durum hakkında derinlemesine bilgi edinmek amacıyla kullanılır. Öğrenme gücünü çeken bir çocukla yapılan öğretim etkinliği ya da program geliştirme sorumluluğu alan bir öğretmen asıl durum çalışması ile incelenebilmektedir. Örnek olarak, asıl durum çalışması "sekiz yaşında olan çocuklar okuma yapabilmelerine rağmen sekiz yaşında olan başka bir öğrenci okuma yapamamaktadır. Neden?" araştırma sorusunun cevabını araştırmaktadır (Zainal, 2007). Burada amaç genel problemleri incelemek değil belirli bir durum hakkında bilgi edinme ihtiyacını karşılamaktır. Araçsal durum çalışması merak edilen bir sorunun veya bir konunun anlaşılmasını sağlamak için kullanılır. Örnek olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın aldığı karar ile yeni bir notlandırma sistemine geçildiğini düşünelim. Bu sistemin diğerinden farklı olarak kriterlere dayalı olduğunu varsayalım. Bu durumda öğretmenlerin öğretme şekilleri de değişeceği düşünülmekte ve nasıl değişeceği merak edilmektedir. Bu merakı gidermek için araçsal durum çalışması kullanılır. Çalışma kapsamında bir öğretmen seçilir ve nasıl öğrettiği, nasıl notlandırma yaptığı ve öğretme şeklinin nasıl etkilendiği incelenir.

Merriam (1998) durum çalışmasını disipline ya da amaçlara bağlı olarak iki farklı şekilde gruplandırarak sınıflandırmıştır. Merriam, eğitim alanının sosyoloji, psikoloji antropoloji gibi alanlardan etkilendiğini söyleyerek bu alanların etkilerini incelemek için kullanılan durum çalışmalarını alanlara bağlı olarak sınıflandırmıştır (1998). Bunlar etnografik durum çalışması, tarihsel durum çalışması, psikolojik durum çalışması, sosyolojik durum çalışmasıdır. Eğitim alanında kullanılan etnografik durum çalışması okul kültürüne, bir öğrenci grubuna ya da sınıftaki davranışlarına odaklanmaktadır. Eğitim alanındaki tarihsel durum çalışması ise eğitim kurumlarının, politikalarının, programların ve uygulamaların zaman içerisinde geçirdiği değişime odaklanmaktadır. Örnek olarak uzaktan eğitimin gelişimi bu çalışma ile incelenebilmektedir. Uzaktan eğitim nasıl oluştu? İlk zamanlarda nasıldı? Zamanla nasıl bir değişim geçirdiği? Şu an nasıl? Gelecekte nasıl olabilir? gibi soruların cevabını tarihsel durum çalışması ile cevaplamak mümkündür. Psikolojik durum çalışması eğitsel problemleri incelemek için psikoloji alanındaki ölçme tekniklerini, kuramları ve kavramları kullanmaktadır. Örnek olarak Piaget'in bilişsel kuramı geliştirmek için yaptığı çalışmalar gösterilebilir. Piaget bilişsel öğrenme kuramını geliştirmek için kendi çocukları üzerinde gözlemler yapmıştır. Bunun sonucunda geliştirdiği bilişsel öğrenme kuramının eğitim programlarının ve öğretim uygulamalarının üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. Sosyolojik durum çalışması eğitim alanındaki sosyolojik faktörlere odaklanmaktadır. Örnek olarak öğrenci-öğretmen etkileşimi, öğrenci katılımı, öğrencilerin okul bırakma durumunda ailelerin etkisi gibi konuların incelenmesi gösterilebilir.

Merriam (1998) durum çalışmasını disipline bağlı olarak sınıflandırmanın yanında araştırmanın amacına bağlı olarak da sınıflandırmıştır. Bunlar betimleyici durum çalışması, yorumlayıcı durum çalışması, değerlendirmeye yönelik durum çalışmasıdır. Betimleyici durum çalışması eğitim alanında ilgilenilen olguyu betimler. İncelenen olgu ile ilgili temel tanımlamalar yapılmaktadır. Yenilikçi programlar ve uygulamalar bu tür çalışmanın odaklandığı konulardır. Betimleyici durum çalışması ile elde edilen bilgiler kuram oluşturma ve kuramı test etme süreçlerinde kullanılmaktadır. Yorumlayıcı durum çalışmaları kavramsal sınıflandırmalar geliştirmek, bir kuramı desteklemek ya da eksik olan varsayımlarını tamamlamak amacıyla kullanılabilir. Değerlendirmeye yönelik durum çalışması tanımlama, açıklama ve bu tanım ve açıklamalara bağlı olarak bir yargı içermektedir. Adından da açıkça anlaşılacağı üzere eğitim alanında herhangi bir boyutun ya da olgunun değerlendirilmesi için uygun bir araştırma desenidir. Bu araştırmanın farklılığı okuyucuya bir yargı sunmasıdır.

Bogdan ve Biklen (2007) durum çalışmasını üç tür olarak incelemiştir. Bunlar tarihi örgütsel durum çalışması (historical organizational case study), gözlemsel durum çalışması (observational case

study), hayat hikayesi (life history) durum çalışmasıdır. Tarihi örgütsel durum çalışması, belirli bir örgütün zaman içerisinde nasıl bir değişim geçirdiği üzerine odaklanırlar. Bu çalışmada incelenen örgütün ilk başlarda neye benzediği, zamanla ne gibi değişiklikler geçirdiği, şu anda hangi durumda olduğu, eğer kapandıysa bu duruma nasıl geldiği gibi sorular cevaplanmaya çalışılır. Gözlemsel durum çalışmasında başlıca veri toplama aracı katılımcı gözlemdir. Çalışmanın odağında okul ya da rehabilitasyon merkezi gibi belirli bir kurum olabileceği gibi kurum içerisindeki belirli yerler (öğretmenler odası, kantin vs.), kurumun bazı aktiviteleri ya da kurum içerisindeki belirli gruplar da olabilmektedir. Bunlardan biri odak noktası seçilebileceği gibi birden fazlasının birleşimi de seçilebilmektedir. Bu birleşime örnek olarak öğretmenler arasındaki sosyal aktivitelerin odak noktası olarak seçilmesi verilebilir. Hayat hikayesinde ise odak noktası bir kişinin hikayesidir. Bu çalışmada başlıca veri toplama aracı ise görüşmedir. Araştırmacılar kişinin hikayesini öğrenmek amacıyla kendisi ile kapsamlı görüşmeler yaparlar. Tarihçiler tarafından yapılan bu tür çalışmalar sözlü tarih olarak adlandırılmaktadır. Genelde tarihçiler ünlü kişileri seçmektedirler. Sosyoloji ve psikoloji alanında yapılan hayat hikayelerindeki amaç ise tarihten daha ziyade basit bir şekilde insanların davranışlarını anlamaktır. Bu alandaki çalışmalarda ise katılımcılar genellikle ünlü değildir.

Durum Sayısı Tek midir?

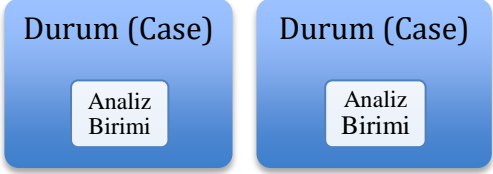

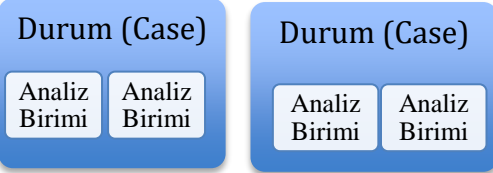
Yukarıdaki sınıflandırmaların hepsi bir durum üzerinde çalışan çalışmaları kapsamıştır. Yin'e (2014) göre tekli durum çalışmalarının kullanılmasının beş gerekçesi bulunmaktadır. Bunlardan ilki bir kuramın test edilebileceği kritik durumun incelenmesidir. İkincisi özgün, tekrarı olmayan ya da nadiren gerçekleşen durumun incelenmesidir. Üçüncüsü temsil ya da ayırıcı gücü yüksek olan durumun incelenmesidir. Dördüncüsü öncesinde ulaşılamayan veya incelenemeyen durumun incelenmesidir. Beşincisi ise durumun boylamsal (zamansal) olarak incelenmesidir. Bu beş durumda tekli durum çalışması deseninin kullanılması yerinde bir seçim olacaktır. Bunların yanında Merriam (1998), Bogdan ve Biklen (2007) ve Yin (2014) birden fazla durumun araştırma kapsamına alındığı çalışmaları çoklu durum çalışması adı altında incelenmiştir. Stake (1995) ise kolektif durum çalışması adı altında ele alınmıştır. Bu araştırma deseni belirli bir olgu içinde araştırma yapmak için birden fazla durum üzerinde çalışmak amacıyla kullanılır. Örnek olarak bir sınıfın durum olarak belirlenmesi yerine iki ya da daha fazla sınıfın durum olarak belirlenmesi, bu sınıflardan verilerin toplanması, toplanan verilerin bir çatı altında analiz edilmesi gösterilebilir. Bir öğretmen yerine birden fazla öğretmen seçmeye ve incelemeye ihtiyaç duyulabilir ya da farklı okullarda bir sistemi incelenmeye ihtiyaç duyulabilir. Örnek olarak coğrafya öğretiminde kullanılan saha gezilerinin durum çalışması ile incelenmesini ele alalım. Burada araştırma sorusu "coğrafya öğretimi amacıyla yapılan saha gezilerinde neler oluyor?" şeklinde olacaktır ve birden fazla saha gezisi durum olarak seçilecektir. Araştırmacı "bu çalışmanın sonucunda saha gezileri ile öğrenme, öğrencilerin bir coğrafyacı gibi düşünmeye başlamasını sağlar" sonucuna ulaşabilmektedir. Çoklu ya da kolektif durum çalışması araştırmacılara pedagojik bir hipotezi tekrar tanımlama olanağı sunmaktadır (Cousin, 2006). Bu durumda birden fazla durumda ya da katılımcı grubu üzerinde çalışma yaptığınız için çalışmanızın geçerliliği artmakta ve ulaşılan sonuçların daha büyük bir evrene genellenmesine olanak tanınmaktadır (Zainal, 2007).

Yin (2014) tekli ve çoklu durum çalışması olarak sınıflamakla birlikte diğerlerinden farklı olarak bu sınıflamaları da kendi içerisinde analiz birimleri doğrultusunda bütüncül ve iç-içe durum çalışması deseni olarak da ayırmıştır. Durum çalışmasına ilişkin Tablo 2' de görüldüğü gibi bir desen tablosu ortaya koymuştur. Bütüncül tekli durum deseni, içerisinde tek bir analiz birimi olan tek bir durumun incelendiği durumlarda kullanılmaktadır. Örnek olarak Eğitim Fakültelerinde bulunan Bilgisayar ve

Öğretim Teknolojileri Bölümünün durum olarak seçilmesi verilebilir. Bu bölümde sadece tek bir anabilim dalı bulunmaktadır. İç-içe tek durum deseni ise içerisinde birden fazla analiz birimi bulunan durumların incelenmesi durumunda kullanılmaktadır. Bu duruma örnek ise Eğitim Fakültelerinde bulunan Eğitim Bilimleri Bölümü verilebilir. Bu bölüm altında birden fazla anabilim dalı bulunmaktadır. Bütüncül çoklu durum deseni, içerisinde tek bir analiz birimi olan birden fazla durumun ele alındığı durumlarda kullanılmaktadır. İç-içe geçmiş çoklu durum deseninin kullanıldığı durumda ise birden fazla durum incelenmekte ve bu durumların birden fazla analiz birimleri bulunmaktadır.

Tablo 2.

Yin'in (2014) Durum Çalışması Sınıflandırması

	Tekli durum çalışması	Çoklu durum çalışması
Bütüncül durum çalışması		
İç-İçe durum çalışması		

Durum çalışması yukarıda görüldüğü üzere çok çeşitli sınıflandırmalara sahiptir. Stake (1995), Davey (1991), Yin (1994) ve Merriam (1998) durum çalışmasını ayrı bir bilimsel araştırma deseni olarak sınıflarken, Bogdan ve Biklen (2007) etnografik araştırma deseni altında ele almıştır. Bu araştırmacıların durum çalışmasının türlerine ilişkin sınıflandırmaları incelendiğinde ise türlerin aynı amaca hizmet ettiği fakat isimlendirmesinin farklı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte her türün kendisine özgün yönleri olduğu da görülmektedir. Bu durumda araştırmacının çalışmanın başında araştırma sorusuna uygun olan türü belirlemesi ve o durum çalışması türüne uygun bir şekilde sürecini planlaması önerilmektedir.

Nitel araştırmanın felsefesi açısından bakıldığında kişinin durum çalışmasını tek bir sınıflandırma ile açıklamaya çalışması her zaman doğru olmayacaktır. Araştırma sorusu belirli bir türü işaret etmekle birlikte farklı araştırmacılar tarafından tanımlanan birden fazla türü de işaret edebilmektedir. Tek bir tür ile açıklamaya çalışmak bazı durumlarda yetersiz kalabilmektedir. Örnek olarak bir okulun

tarihsel gelişim sürecinin incelendiği bir araştırma Bogdan ve Biklen'e (2007) göre tarihi örgütsel durum çalışması olarak rahatlıkla söylenebilmektedir. Yeni bir program uygulamasının durum olarak belirlenip incelenmesi ise Merriam'e (1998) göre betimleyici, Stake'e (1995) göre araçsal ve Yin'e (1994) göre keşfedici olmak üzere birden fazla tür ile örtüşebilmektedir. Bu durumlarda araştırmacının türlere ilişkin bütün sınıflandırmaları göz önünde bulundurması durum çalışması içerisinde veri toplamadan veri analizine kadar araştırmacıya etkili bir rehber sağlayabilir.

Eğitim Ortamlarında Durum Çalışmasının Yeri

Eğitim sistemleri durağan değildir. Bu sistemlerde zaman ve süreç içerisinde değişimler meydana gelmektedir. Eğitime yön veren unsurlar birbirinden kopuk ve değişmez olmadığı gibi sürekli değişen karmaşık bir yapıya sahiptirler (Yıldırım, 1999). Bu sebeple eğitim ortamlarını etkileyen unsurların önceden ayrıntılı olarak tanımlanması, ayırt edilmesi ve ölçülmesi mümkün olmayabilir. Eğitim araştırmalarında kullanılan durum çalışması deseninde ise bu unsurlar gerçek ortamında incelenebilmektedir. Eğitimi etkileyen unsurlar ortamdan ortama değişebilmekte ve ortamda bulunan kişiler bu unsurları etkileyebilmektedir (Yıldırım, 1999). Eğitim sistemlerinin gerçek bağlamları dışında incelemek mümkün değildir. Bu sebeple eğitimi etkileyen bu unsurların gerçek ortamında incelenmesi gerektiği anlayışını durum çalışması benimsemektedir.

Durum çalışması olguyu anlamak için olası öneme sahip olan çoklu değişkenleri içeren karmaşık sosyal yapıların incelenmesine olanak tanımaktadır (Merriam, 1998). Eğitim alanında ise durum çalışması özellikle "niçin" ve "nasıl" sorularının yanıtlanmasında tercih edilen bir araştırma yöntemidir (Yin, 1998; Birinci, Kılıçer, Ünlüer ve Kabakçı, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu sebeple öğretmenler ve eğitim araştırmacıları sınıflarında, kendi öğrencileri ve kendi ders programları ile ilgili neden ve nasıl sorularına en iyi cevabı durum çalışmasını kullanarak verebilmektedirler. Araştırmacılar araştırmalarını durum çalışmasına göre desenleyerek bağlama bağlı olarak, yaptıkları eğitimin niteliğini ve karşılaştıkları sorunların sebeplerini inceleyebilmektedirler. Eğitim ortamlarında kullanılan durum çalışmalarında eğitsel problemler gerçek ortamında incelenerek altında yatan sebepleri ve öğretmenlerin bu problemlerle nasıl başa çıktıkları incelenebilmektedir. Eğitim bilimleri alanında üretilen kuramların uygulanması ve uygulamaların geliştirilmesinde durum çalışması önemli bir işleve sahip olduğu söylenebilir.

Eğitim kavramının temel bileşenlerinden biri süreçtir. Eğitim araştırmalarında ise sürece ve süreçte araştırma grubunun nasıl etkilendiğine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Durum çalışması araştırma sorularının süreç ile ilgili olduğu zamanlar kullanılır (Rose, Spinks ve Canhoto, 2015) ve süreci bağlama bağlı bir şekilde analiz etmeye olanak tanır. Özellikle çevresel ve kurumsal bağlamının içerisinde sosyal süreci anlamak için kullanılan durum çalışması, eğitim sürecinin etkililiğinin keşfedebilmesi, etkili olmasının ya da olmamasının sebeplerinin incelenmesini sağlamaktadır. Merriam'e (1998) göre durum çalışmasının süreçle ilgilenildiği zaman kullanılması uygundur. Durum çalışması bu süreci tüm boyutları ile inceleyerek eğitim alanında bulunan araştırmacı, öğretmen ve yöneticilere sürece ilişkin yorum yapabilme olanağı sağlamaktadır. Bir bütünü, onu oluşturan parçaların toplamından daha fazla bir anlam ifade ettiği gerçeğinden hareketle araştırma konusu bütüncül bir yaklaşımla belirlenebilmekte ve toplanan bilgiler bütüncül bir yaklaşımla analiz edilebilmektedir (Bogdan ve Biklen, 2007).

Eğitim araştırmaları öğretmen eğitiminin önemli bileşenlerinden biridir. Bu araştırmalardaki odaklar, amaç ifadelerinden ve katılımcılarından dolayı durum çalışmasının özellikleri ile örtüşmektedir. Bu sebeple birçok eğitimci meslek hayatı boyunca durum çalışmaları ile karşılaşmıştır. Eğitim

ortamlarında durum çalışması öğrenme problemlerini tanımlamak için bireysel olarak öğretmenlere odaklanabileceği gibi, öğrencilere ya da uygulamaya da odaklanabilmektedir. Durum çalışması araştırma betimleyici ya da açılmalı sorular üzerine oluşturulduğunda, insanlar ve olaylar hakkında ilk elden bilgi üretme amacıyla olduğu zaman en iyi desendir (Yin, 2003). Bu araştırma deseni genel problemi gösteren belirli bir katılımcı grubunu inceler (Merriam, 1998) ve katılımcı grubunun kısıtlı olduğu durumlarda pratik çözümler sunabilecek bir araştırma yöntemidir (Zainal, 2007). Öğretim uygulamalarındaki problemler ve belirli konular durum çalışmalarının yürütülmesi ile tanımlanabilir ve açıklanabilir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda eğitim araştırmacılarına, öğretmenlere ve yöneticilere uygulamaya yönelik bilgiler verilebilir. Durum çalışması ele aldığı durum ile ilgili nedenselliğe ilişkin bütüncül bakış açısının geliştirilmesini sağlar. Durumun sebep ve sonuç ilişkilerini ortaya koyma olanağı verir. Eğitsel yeniliklerin araştırılmasında, programların değerlendirilmesinde ve bilgi politikalarının keşfedilmesi için durum çalışmasının gerekli ve yeterli bir yöntem olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Durum çalışmasının gerçek ortamda birçok unsuru etkileşimi ile birlikte ele alıp resmetmesi sebebi ile eğitim araştırmalarında çok yönlü olarak kullanılabilmesi bir gerçektir. Tight (2010), Stake (1995) ve Yin (2014) tarafından sunulan durum çalışması kılavuzlarını nitel araştırmalara ağırlık veren sosyal araştırmaların nasıl yapılacağına ilişkin yararlı görmekle birlikte bunlardan ayırt ediciliğinin olmadığını savunmakta ve durum çalışması terimini kullanmayı çalışmaya saygınlık kazandırmak için uygun bir etiket koyma çabası olarak görmektedir. Özellikle çoklu durum çalışması, araşsal durum çalışması, keşfedici durum çalışması gibi terimleri kullanmayı gereksiz görmektedir. Ancak nitel araştırmalara baktığımızda kullanılan veri toplama yöntem ve araçları, analiz yöntemleri ve katılımcı seçme gibi konularda aynı çatı altında olsalar da odaklandıkları konularda farklılaştıkları görülmektedir. Bu sebeple diğer araştırma desenlerinde olduğu gibi, durum çalışması terminolojisinin kullanılması, kapsamının ve tanımlarının belirlenmesi gerekmektedir. Araştırmacının araştırma sorularını belirlemesi, bu araştırma soruları bağlamında durum çalışmasının uygunluğuna ilişkin gerekçelerini ortaya koyması gerekmektedir. Bununla birlikte çalışmanın üstünlük ve sınırlılıklarını belirlemesi, uygulama sürecinden önce iyi bir şekilde tasarlanması ve yapılandırılması gerekmektedir. Bu süreçte araştırmacıların durum çalışmasının türlerini kendilerine rehber olarak devam etmesi, türlerdeki bu zenginliği kullanması yerinde bir yaklaşım olacaktır.

Karmaşık olan gerçek yaşamdaki sosyal olguları anlayabilmek için deneyimler ve belirli durumlar üzerinden öğrenmeye ihtiyaç vardır (Harland, 2014). Durum çalışmaları var olan kuramsal bilgiler ile gerçek bağlam arasında güçlü bir bağ kurabileceği gibi, gerçek bağlamda zamanla meydana gelmiş ilişki ve durumların biliniyor olmasını sağlayabilmektedir. Yıldırım (1999) öğretmenliğin belirli kuralları aynı şekilde uygulamaktan ziyade, bir karar verme süreci olduğunu varsaymış ve öğretmenlerin bu karar verme sürecinde yardımcı olacak örneklerle ve tanımlara ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Bu örnek ve tanımların durum çalışması ile sağlanabileceği söylenebilir. Durum çalışması deneyimlerden öğrenme ve kuram uygulamalarını etkileme olanağı sunmaktadır (Harland, 2014). Şöyle ki; gerçek bağlamında değerlendirilen eğitim uygulamalarının tanımlanması ve elde edilen bulgular ile bir sonuca varılması sonucu öğretmenlere ve eğitim alanında çalışan araştırmacılara ihtiyaç duyulan alanyazının oluşturulacağı söylenebilmektedir. Durum çalışması tekrar yorumlama yapmaya olanak tanıyan bir veri kaynağı sunar. Dolayısıyla eğitim ortamlarının ve amaçlarının karmaşıklığı ve çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda farklı amaçlarla yapılmış durum çalışmaları araştırmacılar için değerli bir veri kaynaklarıdır (Cohen, 2011). Bu sebeple nitel

araştırma yöntemleri arasında durum çalışmasının eğitim ortamlarında ayrıcalıklı bir yeri olduğu söylenebilmektedir.

Gerçek ortamda incelenen bir durum, bir kuramın işlerliği olabileceği gibi bir uygulamanın işlevselliği de olabilmektedir. Harland (2014) pedagojik açıdan yüksek öğretimdeki kuramları, bu kuramların gerçek hayatta nasıl uygulandığını ve bu uygulama sürecinin hem uygulama açısından hem de değişen araştırma öncelikleri açısından yeni fikir ve düşünceleri nasıl ürettiğini durum çalışması ile öğrendiğini ifade etmiştir. Eğitim ortamlarında var olan sorunlar, ihtiyaçlar ya da etkili olan değişkenlerin durum çalışması sonucunda ortaya çıkabildiği görülmektedir. Elde edilen bu bulgular eğitim ortamlarındaki değişkenleri inceleyen deneysel araştırmaların, eğitim ortamlarında geliştirme ve iyileştirmeye odaklanan eylem araştırması ya da tasarım tabanlı araştırmanın yolunu açabilmektedir. Cohen'e (2011) göre durum çalışmaları bir eylem adıdır. Bu çalışmalardan elde edilen görüşler eğitim politikalarının oluşturulmasında, biçimlendirici değerlendirmede, eğitim kurumları arasındaki geribildirimlerde ve eğitimcilerin kişisel gelişimlerinde doğrudan yorumlanabilir ve kullanılabilir.

Eğitim faaliyetleri yalnızca gerçek bağlamında incelenip yorumlanabilen bir alan olması sebebi ile bu alandaki her durum kendine özgüdür. Gerçekte iki uygulamanın bağlamı hiçbir zaman aynı değildir (Harland, 2014). Farklı araştırmacılar tarafından farklı bağlamlarda aynı araştırma sorusunu cevaplamak amacıyla yürütülen durum çalışmaları daha genel yargılara ulaşmayı sağlayacaktır. Bu şekilde elde edilen bulguların yorumlanması ve birbiriyle karşılaştırılması mümkün hale gelecektir (Cousin, 2006). Aynı zamanda durum çalışmaları okuyuculara kendi deneyimleri ile uyum içerisinde olan sonuçlar sunmaktadır. Cohen (2011) bunun genelleme için doğal bir temel sunduğunu belirtmektedir.

Gelişen teknolojiler ile birlikte eğitim alanındaki gelişmeler göz önüne alındığında durum çalışmaları ile anlamlı bilgilerin elde edilebileceği sonucuna varılabilir. Lyons'a (2009) göre bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitim alanında kullanılmasında özel bir durum mevcuttur. Uygulayıcıların deneyimlerinden akademisyenlerin haberi olmadığı gibi akademik bulgulardan da uygulayıcıların haberi olmama durumu söz konusudur. Aynı zamanda da iki bilgi arasında farklılıklar da bulunmaktadır. Bu durumda durum çalışması akademisyenlerin ihtiyaç duyduğu bilimsel bilgiler sunulabilmektedir. Böylelikle bu bilgiler doğrultusunda bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitim alanlarında kullanımına yönelik yönergeler sunulabilmekte ve bu uygulamaların yaygınlaştırılması sağlanabilmektedir. Örnek olarak eğitimde teknoloji entegrasyonunda yaşanan sıkıntılar durum çalışması ile incelenebilmektedir. Elde edilen bilimsel bilgiler doğrultusunda bu sıkıntıların sebepleri belirlenebilmekte ve çözümüne ilişkin öneriler getirilebilmektedir. Böylelikle eğitimde teknoloji entegrasyonu uygulamaları sonucunda sistematik bir analiz yapılması ve sonuçların paylaşılması eğitim ortamlarında bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını artıracaktır. Öte yandan her geçen gün gelişen programlar sayesinde durum çalışmaları da programlar aracılığıyla daha standart bir yorum kapasitesine erişecektir.

Kaynaklar / References

- Birinci, G., Kılıçer K., Ünlüer, S. & Kabakçı, I. (2009). *Eğitim teknolojisi alanında yapılan durum çalışması araştırmalarının yöntemsel değerlendirilmesi*. III. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Bogdan, R.C. ve Biklen, S.K. (2007). *Qualitative research for education* (5. Baskı). Boston: Pearson Education Inc.
- Cohen, L., Manion, L. Ve Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7. Baskı). London and Newyork: Routledge Publishing.
- Cousin, G. (2005). Case study research. *Journal of Geography in Higher Education*, 29(3), 421-427, DOI: 10.1080/03098260500290967
- Creswell, J.W. (2012). *Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative research* (4. Baskı). Boston: Pearson Education Inc.
- Davey, L. (1991). The application of case study evaluations. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 2(9). 1 Ağustos 2016 tarihinde <http://PAREonline.net/getvn.asp?v=2&n=9> adresinden edinilmiştir.
- Erdem, D. (2011). Türkiye’de 2005–2006 yılları arasında yayımlanan eğitim bilimleri dergilerindeki makalelerin bazı özellikler açısından incelenmesi: betimsel bir analiz. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 2(1), 140-147.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219–245.
- Gall, J. P., Gall, M.D. ve Borg, W.R. (1999). *Applying educational research: a practical guide* (4th Ed.), New York: Longman.
- Hancock, D.R. ve Algozzine, B. (2006). *Doing case study research: a practical guide for beginners researchers*. New York: Teachers College.
- Harland, T. (2014). Learning about case study methodology to research higher education, *Higher Education Research & Development*, 33(6), 1113-1122, DOI:10.1080/07294360.2014.911253
- Karadağ, E. (2010). Eğitim bilimleri doktora tezlerinde kullanılan araştırma modelleri: nitelik düzeyleri ve analitik hata tipleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(1), 49-71.
- Lyons, H. (2009). Case study research methodology for publishing developments in ICT-facilitated learning in higher education – a prescriptive approach. *Innovations in Education and Teaching International*, 46(1), 27-39, DOI: 10.1080/14703290802646198
- Merriam, S.B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. California: Jossey-Bass.
- Ozan, C. ve Köse, E. (2014). Eğitim programları ve öğretim alanındaki araştırma eğilimleri. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 116-136.
- Rose, S., Spinks, N. ve Canhoto, A.I. (2015). *Management research: applying the principles*. New York: Routledge.
- Saban, A., Koçbeker Eid, B.K., Saban, A., Alan, S., Doğru, S., Ege, İ., Arslantaş, S., Çınar, D. ve Tunç, P. (2010). Eğitimbilim alanında nitel araştırma metodolojisi ile gerçekleştirilen makalelerin analiz edilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleş Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 125-142.
- Shuttleworth, M. (2008). *Case study research design*. 22 Mart 2016 tarihinde <https://explorable.com/case-study-research-design> adresinden edinilmiştir.
- Stake, R.E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks: Sage Pbc.

- Şimşek, A., Özdamar, N., Becit, G., Kılıçer, K., Akbulut, Y. ve Yıldırım, Y. (2008). Türkiye'deki eğitim teknolojisi araştırmalarında güncel eğilimler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 439.
- Tight, M. (2010). The curious case of case study: a viewpoint. *International Journal of Social Research Methodology*, 13(4), 329-339, DOI: 10.1080/13645570903187181.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2010). Nitel araştırmalarda niteliği artırma. *İlköğretim Online* 9(1), 79-92.
- Yin, R.K.(1998). *Case study research: design and methods*. Thousand Oaks: Sage Pbc.
- Yin, R.K. (2009). *Case study methods: design and methods* (4. Baskı). Thousand Oaks: Sage Pbc.
- Yin, R.K. (2014). *Case study methods: design and methods* (5. Baskı). Thousand Oaks: Sage Pbc.
- Zainal, Z. (2007). Case study as a research method. *Jurnal Kemanusiaan*, 9, 1-6.
- Zukker, D.M. (2009). *How to do case study research*. School of Nursing Faculty Publication Series, Paper 2. 22 Mart 2016 tarihinde http://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=nursing_faculty_pubs adresinden edinilmiştir.

Yazarlar

Şenay OZAN LEYMUN, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nde araştırma görevlisidir. Şu anda Anadolu Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü'nde doktora eğitimine devam etmektedir. Çalışma alanları bilişim etiği ve öğretimi üzerinedir.

Dr. Hatice Ferhan ODABAŞI, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nde profesör doktordur. Çalışma alanları arasında Teknoloji ve sosyal dönüşümler, Bilişim Etiği, İnternet, çocuk ve aile, yükseköğretim eğitimcilerinin mesleki gelişimleri yer almaktadır.

Dr. Işıl KABAKÇI YURDAKUL, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nde doçent doktor olarak çalışmaktadır. Çalışma alanları, eğitimde teknoloji entegrasyonu, mesleki gelişim, öğretim tasarımı, internet ve çocuk, nitel veri analizi konuları üzerinde odaklanmaktadır.

İletişim

Araş.Gör. Şenay OZAN LEYMUN, Anadolu Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Eskişehir, Türkiye.
e-mail: senayozan@anadolu.edu.tr

Prof. Dr. H. Ferhan ODABAŞI, Anadolu Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Eskişehir, Türkiye.
e-mail: fodabasi@anadolu.edu.tr

Doç. Dr. Işıl KABAKÇI YURDAUL, Anadolu Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Eskişehir, Türkiye.
e-mail: isilk@anadolu.edu.tr

Summary

Every method of scientific research responds to different interests. It is not possible to answer every question in the same way for every condition. Therefore, diverse scientific research methods are considered for the different concerns. Case study research method has an important place in educational settings as an end to offer solutions to many concerns. The aim of this study is to explain the focus and nature of case study research method, to investigate the importance of case study research in educational settings and to offer suggestions towards practice for researchers.

There are a number of definitions related to case study in the literature. Yin (2009) described case study as a research method that is used to answer how and why questions when there is no researcher control over variables and when the case is current. According to Davey (1991) the case study is a way of examining complex situations with contextual analysis and broad definition. There are many factors that affect the phenomenon in the studied case, these factors and their interactions are described by the case study (Merriam, 1998). Creswell (2007) refers to case studies as an in-depth investigation of bounded system based on large and comprehensive data sets. This bounded system means that a case can be separated from others in terms of place/location, space, time, participant or some physical boundaries. The phenomenon of interest must be bounded in order to be discuss a case. Refining the boundaries is essential to focusing, framing and managing data collection and analysis.

There are some biases relating to the case study. One of these biases is that findings obtained from a case can not be generalized to other cases (Shuttleworth, 2008; Yin, 2009; Zainal, 2007). On the other hand, there are opinions that case studies provide more realistic answers and that contextual information is more valuable (Flyvbjerg, 2006). Generalization is possible with variety of the contexts in the case studies. It can be said that it is possible to generalize findings obtained from case studies that is made in different contexts. Another one of these bias is intended research process. Many researchers claim that the data obtained with case study can not be valid and reliable because the process is not systematic (Yin, 2009; Zainal, 2007). There is a misbelief that case study can just be used as a pilot study (Yin, 2014). However, Flyvbjerg (2006) agrees that the case study can be used as a preliminary study to construct hypotheses, but it is wrong to only see it as a pilot study, rejecting the view that another method is more appropriate for testing hypothesis and constructing theory. Educational problems can be examined in real context, the underlying causes of these problems and how teachers overcome these problems can be conducted effectively in educational settings. It can be said that case study has an important role for putting theories into practice and development of the practice in the field of educational sciences.

Educational systems are not static. Changes occur in time and in the process in these systems. Factors that direct education are not disconnected but they have a complex structure that changes constantly (Yıldırım, 1999). Therefore, it may not be possible to initially identify, measure and distinguish factors effecting educational environments. These factors can be examined in real context with case studies conducted in educational settings.

One of the main components of education is the process. Educational research includes information about the process and how participants effect the process. Examination and comprehensive identification of these process is possible with case study research design. A case study that is especially used for understanding social process within environmental and institutional context may also provide exploring effectiveness of educational process, examination of the reasons regarding their effectiveness. Case studies provide an opportunity to comment on educational process by examining the process with all its dimension for researchers, teachers and administrators in the educational field.

Educational research is one of the important components of teacher education. Focus of these researches match up with feature of case study regarding its purpose and participants. Problems in teaching practice and specific topics can be defined and explained by conducting case studies. In the direction of the results

obtained, information can be given to educational field for researchers, teachers and administrators. Case study provides a holistic view on causality that deals with the case. It gives an opportunity to find out cause and effect relation. It can be said that case study is a sufficient and necessary method for investigating educational innovations, evaluating programs and discovering information policies.

It is a fact that case study can be used for many purposes in educational research since it presents a lot of factors with their interaction in real context. The data collection methods and tools that used in qualitative research differ from each other regarding their focuses even though they are under the same roof of analysis methods and participant selection. Therefore, appropriate terminology of the case study should be used and the scope and the definition of the case study should be determined. Researchers should designate research question and reveal the truths regarding suitability of case study in the context of these research question. Case study should be designed and structured well before entering the study since the advantages and limitations of the case study should also be specified. In this process, researchers should use type of the case study as a guide in practice and take advantage of the richness.

Case studies can make a strong connection between the existing theoretical knowledge and the real context which in addition can bring an openness to the relationships and the conditions over time. In other words, the literature that teachers and researchers in education field should carve out the educational practice occurring in real context and deduce the findings obtained. The case study provides a data source that allows to reinterpretation. The case investigated in real context can be operable in a theory as well as functional in the practice. Harland (2014) stated that theories in higher education, how these theories are practiced in real life, how this process of practice create new ideas in terms of both practice and changing research priorities are learned with the case studies. It appears that the problems, the requirement, effective factors in educational setting may come to light as result of case studies. These findings pace the way for design based research, action research focusing improvement in educational settings and empirical research examining factors in educational environment. According to Cohen (2011), case study is an action step. The opinions obtained from these studies can be directly interpreted and used for formative assessment, establish educational policies provide feedback between education institutions and for trainers' personal development.

All of the cases in educational settings are unique due to educational activities that can be only examined and interpreted in its real contexts. In reality the context of two practices is never the same (Harland, 2014). More general conclusions will be possible by conducting the same research with same research questions with different researchers in different contexts, thus the findings should be interpreted and compared with this information in mind (Cousin, 2006). At the same time, case studies provide results that are in concordance with readers' own experience, that is, it offers a naturel basis for generalization (Cohen, 2011).

It can be said that case studies can also provide meaningful information in view of the developments in the field of education in connection with developing technologies. According to Lyons (2009), using of information and communication technologies in the field of education is a special case. It is an especially true that the academicians are not aware of the experiences of the practitioners and the practitioners are not aware of empirical evidence. Thus, it is possible to provide directions for the facilitation of information and communication technologies in educational settings and dissemination of these practice for the sake of this information.